

NyS

Titel:	Flersprogethed på Facebook. Flersprogede unges interaktion på Facebook i et sprogtilegnelsesperspektiv	
Forfatter:	Ulf Dalvad Berthelsen	
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Sprogstudier 48. Sprogtilegnelse</i> , 2015, s. 36-70	
Udgivet af:	NyS i samarbejde med Dansk Sprognævn	
URL:	www.nys.dk	

© NyS og artiklens forfatter, 2015

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Flersprogethed på Facebook

Flersprogede unges interaktion på Facebook i et sprogtilegnelsesperspektiv

ULF DALVAD BERTHELSEN

1. INDLEDNING

De sociale medier danner ofte rammen om de kommunikative fællesskaber, hvori børn og unge på egen hånd, dvs. uden støtte eller kontrol fra hverken lærere eller forældre, gør sig de første erfaringer med skriftsproget som socialt redskab. Flersprogede børn og unge, der færdes på de sociale medier, må formodes at gøre sig tilsvarende vigtige erfaringer, hvilket peger på de sociale medier som en potentielt vigtig kontekst for flersprogede børn og unges andetsprogstilegnelse.

Et af de mest benyttede sociale medier er Facebook, og undersøgelsen, der præsenteres i denne artikel, er et forsøg på at afdække, i hvilket omfang Facebook kan siges at udgøre en sådan læringskontekst. Der er tale om et kvalitativt studie af tre flersprogede unges brug af Facebook, og undersøgelsen er eksplorativ i den forstand, at målet er at skaffe ny viden om et felt, der på trods af stigende interesse for at undersøge brugen af sociale medier, stadig er underbelyst. Udgangspunktet for undersøgelsen er en analyse af Facebooks brugergrænseflade med henblik på en nuanceret beskrivelse af den digitale rammesætning af brugernes interaktion. Analysen trækker i denne forbindelse særligt på begrebet *handlemuligheder* (affordances), sådan som det bruges af bl.a. Gibson (1977, 1979) og Hutchby (2001a, 201b, 2006). På denne baggrund forventes det, at undersøgelsen vil belyse, (1) hvilken rolle de flersprogede unges digitalt medierede sociale aktiviteter spiller i forhold til tilegnelsen af dansk som andetsprog, samt (2) om og hvordan de konkrete handlemuligheder, der tilbydes på Facebook, faciliterer andetsprogstilegnelsen.

Artiklen indledes med en redegørelse for indsamlingen af de anvendte data efterfulgt af en kort gennemgang af aktuelle perspektiver

på kommunikation på de sociale medier, herunder en kort redegørelse for anvendelsen af begrebet handlemuligheder. Herefter følger en beskrivelse af Facebooks brugergrænseflade med henblik på at afdække, hvilke kommunikative handlemuligheder brugerne har, når de interagerer med andre brugere via Facebook. På baggrund af denne beskrivelse undersøges afslutningsvis, i hvilket omfang informanterne udnytter disse handlemuligheder, når de indgår i kommunikativ interaktion med andre Facebook-brugere, samt i hvilket omfang interaktion inden for disse rammer kan siges at understøtte de flersprogede unges tilegnelse af dansksproglige færdigheder.

2. INDSAMLING AF DATA

Indsamling af datamateriale fra sociale medier kan være en udfordring af flere grunde. For det første interageres der i reglen, og her er Facebook ingen undtagelse, via en interaktiv, dynamisk og multimodal brugergrænseflade, der gør det muligt at integrere blandt andet tekst, billeder, lyd og filmklip i komplekse beskeder. Dette er vanskeligt at dokumentere, og enhver form for forsøg på fastholdelse vil uvægerligt medføre, at visse aspekter af interaktionen ikke indfanges. For det andet er det på de fleste sociale medier muligt for brugerne, og her er Facebook heller ingen undtagelse, at kommunikere i lukkede fora enten via en besked-funktion eller via opslag i lukkede grupper, hvortil man kun har adgang, hvis man inviteres, eller hvis en administrator accepterer ens anmodning om medlemskab.

For at overkomme disse vanskeligheder er der anvendt to forskellige metoder i forbindelse med dataindsamlingen. Undersøgelsen bygger således (1) på en indsamling af det offentligt tilgængelige indhold på informanternes Facebook-profil fra perioden januar 2013 til oktober 2014 samt (2) på uddybende interviews gennemført med informanterne i efteråret 2014. Indholdet på informanternes Facebook-forside, den såkaldte 'tidslinje', er indsamlet ved at kombinere en statisk dokumentation af tidslinjen i form af affotograferede skærbilleder (i alt 62 + 67 + 69 skærbilleder) med observationer foretaget i forbindelse med en online-gennemgang af informanternes tidslinjer med adgang til de dynamiske elementer, herunder fx videoklip og henvisninger til

andre websider. Interviewene¹ er gennemført som kvalitative interviews med særligt henblik på at afdække relevante men ikke umiddelbart observerbare omstændigheder. Informanterne indgik i denne forbindelse i en dialog med interviewerens på baggrund af dels en række faktuelle spørgsmål om bl.a. alder og nationalitet, og dels en række åbne spørgsmål om informanternes brug af sociale medier, herunder om udnyttelsen af deres sproglige kompetencer i denne sammenhæng. Selvrapporing kan naturligvis være problematisk, idet fx rækkevidden af informanternes hukommelse eller deres eventuelt manglende velvilje til at svare oprigtigt kan farve svarene betragteligt. På den anden side kan selvrapporing være en udmærket måde, hvorpå man kan få indsigt i informantens holdning til bestemte emner samt til at belyse, i hvilket omfang informanten er i stand til at gøre sig metaovervejelser over egen praksis. Endelig er interviewene i den aktuelle undersøgelse den eneste kilde til oplysninger om informanternes aktiviteter i de tidligere omtalte lukkede fora, idet det ikke inden for de givne rammer har været muligt at indhente tilsagn fra de potentielt mange sekundære informanter, der også er til stede i disse fora.

Kontakten til informanterne er etableret gennem et samarbejde med en kommunal folkeskole, på hvilken alle den aktuelle kommunes flersprogede elever er samlet. Ud fra en forventning om at indskolings elever ikke eller kun i meget ringe grad benytter de sociale medier, er informanterne udelukkende udvalgt blandt skolens mellemtrins- og overbygningselever. Det har desuden været et afgørende kriterium, at informanterne først er begyndt at tilegne sig dansk som andetsprog, efter at de er begyndt i skole. Informanterne var på tidspunktet for dataindsamlingen 12, 13 og 14 år og gik i henholdsvis 5., 6. og 8. klasse. De havde alle på dette tidspunkt været i Danmark mindre end tre år og modtog derfor understøttende undervisning i dansk ved siden af de almindelige undervisningstilbud. Ud over deres modersmål, dansk og i et vist omfang også engelsk taler de alle tre yderligere ét sprog.

3. KOMMUNIKATION PÅ DE SOCIALE MEDIER

Vores fortrolighed med brugen af de sociale medier og den ubesværetthed, hvormed de via smartphones og tabletcomputere er blevet en integreret del af vores kommunikative beredskab, kan næsten få os til at glemme, at denne form for kommunikation er medieret. Det er den imidlertid: For at kunne bruge de sociale medier er det nødvendigt dels at have forbindelse til internettet, og dels at være i besiddelse af en digital enhed (computer, tablet, smartphone), med hvilken man via en interaktiv brugergrænseflade kan kommunikere med andre, der på lignende vis har adgang til internettet. Kort sagt har denne kommunikationsform - lige som alle andre teknologibaserede kommunikationsformer (håndskrevne breve, telegrammer, bøger, radioudsendelser)² - bestemte mulighedsbetingelser, og spørgsmålet er nu, om og i hvilket omfang disse betingelser påvirker måden, hvorpå vi kommunikerer.

I et opgør med den socialkonstruktivistiske forestilling om, at relationen mellem mennesker og teknologi er ensrettet i den forstand, at teknologier altid formes af sociale processer (Bijker & Law 1992, Grint & Woolgar 1997), peger sociologen Ian Hutchby (2001a, 2001b, 2006) på, at påvirkningen går begge veje, og at teknologier i høj grad også former sociale processer. For at beskrive dette forhold nærmere trækker han på psykologen James J. Gibsons (1977, 1979) begreb om *affordances*, der på dansk bedst kan oversættes til *handlemuligheder*. Handlemuligheder er træk ved omgivelserne, der på den ene side er objektive i den forstand, at de eksisterer, uafhængigt af om vi bemærker dem eller ej, og på den anden side er relative, idet de altid må forstås i forhold til det enkelte individ. Muligheden for at kaste en given sten af passende størrelse er således til stede, uanset om et individ i en given situation kaster lige netop denne sten. Samtidig kan stenens størrelse udmærket være passende for ét individ, hvorved kastemuligheden er til stede, men upassende for andet, hvorved kastemuligheden ikke er til stede.

Dette bruger Hutchby til at beskrive, hvordan teknologier i kraft af de handlemuligheder, der opstår i mødet med brugerne, præger måden, hvorpå vi anvender den. Mobiltelefoni giver fx andre handlemuligheder end fastnettelefoni, hvilket har medført ændrede adfærdsmønstre i takt med at mobiltelefoni i det store hele har erstattet fastnettelefoni.

Det er dog en vigtig pointe hos Hutchby, at teknologien ikke tvinger os til én bestemt type handlinger, men at den derimod realiserer visse handlemuligheder og ikke andre og dermed sætter rammerne for vores medierede adfærd. Det er også vigtigt at bemærke, at Hutchbys pointe er generel og ikke kun angår kommunikationsteknologi, men teknologi i det hele taget. I det følgende er det imidlertid kun de sociale medier og i særdeleshed de handlemuligheder, de tilvejebringer, der vil være i fokus.

De træk ved kommunikationen, der er formet af disse handlemuligheder, er af Stig Hjarvard (2007, 2008) blevet døbt *medialekt*. Et af de tidligste eksempler på medialekt er smileyen ':-)', der angiveligt blev anvendt første gang i digital form i 1982 af datalogen Scott E. Fahlman i et forsøg på at løse det problem, at morsomme bemærkninger i skrevne meddelelser meget let kan misforstås³. Sidenhen, og særligt i takt med opblomstringen af web 2.0-teknologier⁴, er antallet af eksempler på medialekter vokset kraftigt. Det samme er antallet af publikationer om medialekter og sociale medier både internationalt⁵ og i dansk sammenhæng. Fx har Rathje (2013a, 2013b), Kristiansen & Rathje (2014) og Hougaard (2013b) beskæftiget sig med forskellige former for syntaktiske og ortografiske afvigelser i sprogbrugen på de sociale medier, herunder subjektellipser og alternative stavemåder, Jensen (2014) har beskæftiget sig med hybridformer, der udviser både tale- og skriftsproglige træk, og Hougaard (2013a, 2014) har beskæftiget sig med forskellige ekspressive former, herunder interjektioner og hashtags.

Selvom de nævnte undersøgelser ikke specifikt beskæftiger sig med flersprogethed og sprogtilegnelse, er de alligevel vigtige at nævne i denne sammenhæng, idet de er med til at tegne et billede af de betingelser, der gælder for kommunikation på de sociale medier, uanset på hvor mange og på hvilke sprog man kommunikerer. Samtidig bekræfter de Hutchbys analyse, idet det er oplagt at opfatte de omtalte eksempler på sproglige nydannelser og innovativ sprogbrug som konsekvenser af de handlemuligheder, der opstår i mødet mellem de sociale medier og deres brugere. Variationen i eksemplerne understreger samtidig Hutchbys pointe om, at der ikke er tale om tvang, men derimod om en rammesætning, der ganske vist udelukker noget, men samtidig åbner

mulighed for noget andet, herunder fx sprogøkonomisk optimering (fx subjektellipser, jf. Rathje 2013a) og udvikling af nye ekspressiver (fx kreative interjektioner, nye emotikoner og finurlige hashtags, jf. Hougaard 2013a, 2014). Handlemuligheder er således et vigtigt begreb for forståelsen af digitalt medieret interaktion, og ideen om den digitale rammesætning som noget, der påvirker brugernes adfærd, vil være udgangspunktet for den følgende analyse af Facebooks brugergrænseflade.

4. HANDLEMULIGHEDER PÅ FACEBOOK

Målet med undersøgelsen er, som indledningsvis beskrevet, at belyse, hvordan og i hvilket omfang de unge flersprogedes digitalt medierede sociale aktiviteter understøtter andetsprogstilegnelsen. Nærmere bestemt er det de unges brug af Facebook, der er undersøgelsens genstand, og jeg vil derfor se nærmere på, hvilke konkrete handlemuligheder Facebook tilbyder, inden jeg efterfølgende tager fat på analysen af de indsamlede data.

De fleste kender situationen. Man snupper sin smartphone i forbi-farten, og inden man er nået ud i køkkenet og har fået fyldt kaffekoppen, har man åbnet sin Facebook-app, sendt en venne-anmodning til en gammel skolekammeret, delt et link til en tankevækkende artikel, skrevet 'ha ha ...' til en ironisk bemærkning fra en ven, skrevet 'Tillykke med fødselsdagen' til sin fætter og liket en Youtube-video med skøre dyr. På vej tilbage til skrivebordet og inden kaffen er kølet af, kan man så konstatere, at venne-anmodningen er blevet accepteret, at en kollega har kommenteret artiklen, at ens ven har svaret '☺', at ens fætter har skrevet 'Tak!', og at ens mor og sytten andre også har liket videoen med de skøre dyr.

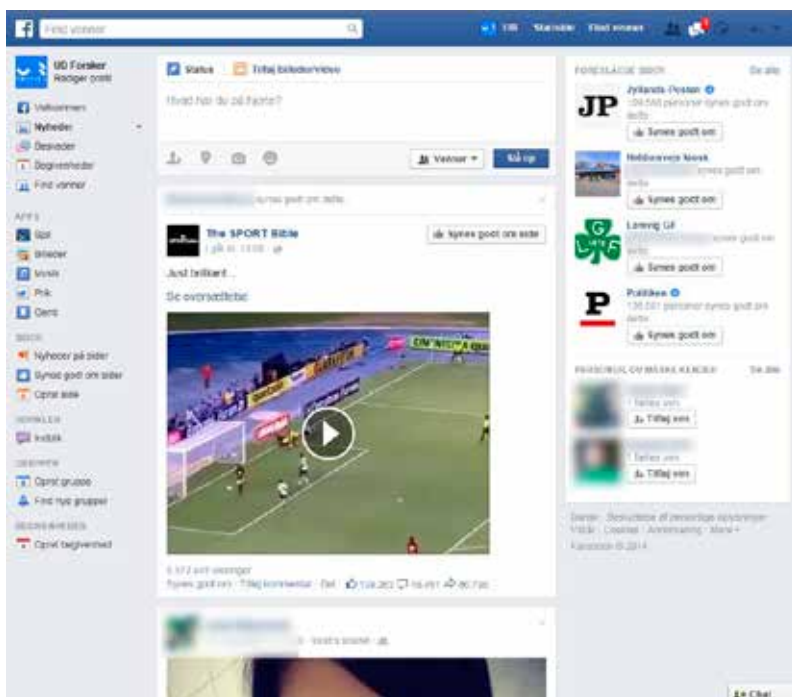
Som det fremgår af eksemplet, synes mulighederne for at interagere med andre brugere på Facebook at være mange. Ved nærmere eftersyn viser det sig dog også, at rammerne er meget restriktive, og at handle- rummet i realiteten er meget begrænset. At *dele*, *like* og *acceptere* er handle- typer, der på forhånd er specificeret af Facebook, og som udføres ved at klikke på et ikon på skærmen. Man kan således vælge at gøre

det, eller man kan vælge at lade være, men man kan ikke vælge at gøre noget helt andet.

4.1 Facebooks brugergrænseflade

Ser man overordnet på Facebooks brugergrænseflade⁶, består den af en kontrolbjælke øverst i billedet samt tre kolonner, hvoraf tidslinjen er den midterste:

FIGUR 1: FACEBOOKS BRUGERGRÆNSEFLADE

I kontrolbjælken finder man først et søgefelt, hvor man kan søge blandt Facebooks mange brugerprofiler, herunder både personlige profiler og sider for fx firmaer, kendisser og sportshold. Herefter finder man tre knapper, der gør det muligt dels at tilgå ens brugeroplysninger, dels at returnere til startsidens og dels at tilgå listen over såvel venner som potentielle nye venner. Efter disse finder man tre ikoner, gennem hvilke man adviseres, hvis man har fået henholdsvis en venneanmodning, en

personlig besked fra en ven eller en notifikation om, at nogen har reageret på noget, man tidligere har fortaget sig. Endelig finder man som det sidste to ikoner, der giver adgang til administration af bl.a. profi- lens sikkerhedsindstillinger samt visse administrative funktioner.

På selve siden finder man i venstre kolonne ud over brugerens navn og profilbillede en liste over alt det indhold og alle de funktioner, man har adgang til via sin Facebook-profil. Listen er individuelt tilpasset med fokus på de funktioner, man aktuelt bruger. Det er således ikke nødvendigvis alle funktioner, der vises, men en eller flere af følgende muligheder: Et fleksibelt felt, hvor man kan fastgøre de funktioner, man bruger mest, en liste over de sider, man administrerer, en liste over de grupper, man er medlem af, en liste over de apps, man bruger (fx spil og musikafspillere), en funktion, der giver mulighed for at lave en prioriteret liste over ens Facebookbekendtskaber, en funktion, der giver mulighed for at lave en prioriteret liste over de sider, man følger, og endelig en funktion, der giver muligheder for via Facebook at invitere til arrangementer, fester, fødselsdage og lignende. I bunden af alle lister er der desuden adgang til relevante administrative funktioner.

I højre kolonne finder man forslag til nye sider, man kan følge og til andre brugere, man kan anmode om venskab. Højre kolonne fungerer også som reklamesøjle, idet Facebook her viser udvalgte reklamer. Endelig finder man nederst i højre hjørne en chat-funktion, der giver mulighed for at anvende besked-funktionen uden at forlade forsiden. Alt indhold i højre kolonne er udvalgt af Facebook og bestemmes på baggrund af ens egen og ens venners aktiviteter på Facebook og på internettet i det hele taget.

Endelig finder man i midten tidslinjen, hvis indhold kontinuerligt opdateres i takt med, at brugerne i ens netværk deler, liker eller slår indhold op på egne og andres tidslinjer. Øverst i tidslinje-kolonnen findes statusfeltet, som er det sted, hvorfra man skriver sine statusopdateringer. Statusopdateringer kan ud over tekst også indeholde emojikoner og emojis⁷, billeder, filmklip og hyperlinks. Når man klikker på status-ikonet øverst i feltet, åbnes en boks, hvori man kan skrive sin opdatering samt indsætte andet indhold (se figur 2).

FIGUR 2: OPDATERINGSFELT

Øverst i statusfeltet finder man en funktionsbjælke, der ud over statusikonet rummer to ikoner, bag hvilke der gemmer sig muligheden for at tilføje billeder og oprette digitale fotoalbum. Nederst i statusfeltet finder man en funktionsbjælke, der indeholder i alt seks ikoner. De fire første giver adgang til at tagge⁸ andre Facebook-brugere, tilføje information om ens geografiske placering, indsætte et billede i opslaget samt tilføje prækonstruerede udsagn om ens gøren og laden, fx 'Rejser til København' eller 'Føler sig glad'. Hertil kommer et ikon, der giver adgang til at angive rækkevidden af ens opdatering (fx 'offentligt' eller 'venner'), samt endelig et ikon, der giver adgang til at slå den færdige statusopdatering op på tidslinjen.

Under statusfeltet finder man endelig den konstant opdaterede liste over seneste nyheder. Listen rummer dels ens egne opslag og de opslag, man har delt, dels ens Facebook-venners opslag og de opslag, de har delt, dels opslag fra de sider, man følger og dels opslag fra Facebook med forslag til sider (i reglen kommercielle), man kan følge. Hvis et opslag, man har liket, delt eller kommenteret, bliver liket, delt eller kommenteret af andre, bliver det desuden vist igen øverst på listen. De felter, hvori opslagene vises, indeholder ud over selve opslaget øverst afsenderens profilbillede samt en angivelse af, hvornår det blevet slået op, og nederst tre ikoner, der giver adgang til henholdsvis at like, kommentere eller dele opslag, samt tre ikoner, der angiver, hvor mange gange opslaget tidligere er blevet liket, kommenteret eller delt. Tidslinjen er således Facebooks kommunikative centrum og brugergrænsefladens mest dynamiske område. Det er så at sige torvet, hvor det offentlige liv udspiller sig. Omgivet af funktionspanelerne i toppen og i siderne opdateres man her om seneste nyt, ligesom det også er her en væsentlig del af interaktionen med de andre Facebook-brugere foregår.

4.2 Handlingstyper

I forbindelse med en diskussion af brugergrænsefladers funktionalitet og de muligheder, de tilbyder brugerne, er det i høj grad også relevant at tale om handlemuligheder (affordances). Ikke mindst takket være datalogen og psykologen Donald Norman (1988) er begrebet nemlig kommet til at spille en meget central rolle for forståelsen af samspillet mellem bruger og brugergrænseflade (se fx Seki, Yamamoto, Kobayashi & Watanabe 2003, Fragoso, Rebs & Barth 2012, Zhao, Liu, Tang & Zhu 2013) og som følge heraf også for måden, hvorpå brugergrænseflader designes og udvikles. Norman tolker begrebet mere snævert end Hutchby og bruger det normativt i den forstand, at det bliver en fordring til godt design, herunder brugergrænseflade-design, at handlemulighederne skal være umiddelbart perciperbare, dvs. en hank skal ligne noget, man kan holde i, en stol noget, man kan sidde på og en knap, herunder også virtuelle knapper som fx 'Slå op'-knappen i statusfeltet, noget man kan trykke på. Som følge heraf kommer det faktum, at kommunikationen er digitalt medieret ikke blot til at påvirke vores kommunikationsmønstre på et overordnet plan, fx som følge af hurtigere internetforbindelse eller lettere adgang til nettet via udbredelsen af bærbare enheder, men også i meget specifik forstand, idet brugergrænsefladen i udpræget grad bestemmer, hvilke konkrete handlemuligheder vi har.

Som det fremgår af beskrivelsen ovenfor, er der mange virtuelle knapper, man kan trykke på på Facebooks brugergrænseflade. Som det også fremgår af beskrivelsen, er der dog en del redundans i den forstand, at mange af knapperne har identiske funktioner. Fx finder man i topbjælken to forskellige indgange til administrationen af sit venne-netværk samt yderligere en i bunden af venstre kolonne, der desuden kan tilføjes det fleksible felt øverst i højre kolonne, hvis brugeren ønsker det. Det samme gælder for flere andre funktioner, herunder besked-funktionen og mulighederne for at uploade billeder, hvilket som tidligere nævnt betyder, at det reelle antal handlemuligheder er relativt begrænset. I det følgende vil jeg gennemgå disse handlemuligheder og kategorisere dem som enten *relationsskabende*, *relationsbekræftende* eller *indholdsskabende* handlinger.

4.2.1 *Relationsskabende handlinger*

Facebook betegnes normalt som et socialt medie, men det er ikke kun et medie, det er også et netværk. En forudsætning for at kunne bruge Facebook er derfor, at man indgår i relationer med andre brugere. I den forstand er de relationsskabende handlinger såvel forudsætningen som udgangspunktet for alle andre handlinger, der udføres på Facebook.

På Facebook er der tre måder, hvorpå man kan etablere relationer til andre brugere. Da en relation kun kan etableres, hvis begge parter er indforståede, betyder dette, at der findes i alt seks relationsskabende handlinger, idet alle tre måder involverer tilbud og accept:

- Sende/acceptere venneanmodninger
- Oprette/synes godt om en side
- Oprette/tilmelde sig begivenheder

Disse handlinger er unikke og performative, idet de kun kan foretages en gang, og idet de skaber relationer, i og med at de udføres. De etablerer dels en-til-en-relationer og dels en-til-mange eller gruppe-til-mange-relationer og er karakteriseret ved at være stærkt regulerede. Venne-anmodninger sendes og accepteres blot ved et enkelt klik på en knap, og det samme gælder for det at synes godt om en side, eller det at tilmelde sig en begivenhed. At oprette en side eller en begivenhed kræver en minimal ekstrainsats af brugeren, men er stadig stramt styret og har karakter af formularudfyldning.

4.2.2 *Relationsbekræftende handlinger*

Når et netværk af større eller mindre omfang først er etableret, er udførelsen af relationsbekræftende handlinger den simplest mulige interaktionsmodus på Facebook. Der findes i alt tre forskellige typer af relationsbekræftende handlinger:

- Man kan synes godt om (like) det indhold, som Facebook-brugerne i ens netværk slår op.
- Man kan dele andres opslag (tekst, billeder, filmklip).
- Man kan prikke sine Facebook-venner.

Disse handlinger er ikke unikke, som det er tilfældet med de relations-skabende handlinger. Tværtimod kan man synes godt om og dele alt indhold på Facebook, og man kan prikke sine venner, lige så ofte man lyster. De er desuden karakteriseret ved ikke at skabe indhold og ved at kunne udføres ved et enkelt klik på en dertil indrettet virtuel knap.

4.2.3 Indholdsbehandlinger

Den sidste kategori er både den største og den mest uensartede. Fælles for alle typer af indholdshandlinger er dog, at de, som navnet antyder, genererer nyt indhold på Facebook. Indhold skal her forstås i meget bred forstand og dækker både links til indhold, brugerne finder andre steder på nettet, og til tekst, billeder, filmklip, kunstværker etc., som brugerne selv producerer og gør tilgængeligt. Mulighederne er følgende:

- Man kan tilføje og udskifte profil- og coverbillede.
- Man kan spille onlinespil via Facebook, hvilket genererer status-opdateringer om ens nederlag og sejre.
- Man kan tilføje links til indhold, der ligger andre steder på nettet (fx fra online-aviser, Youtube eller lignende).
- Man kan tilføje og tage venners navne.
- Man kan tilføje prækonstruerede status-opdateringer, hvor Facebook tilbyder udsagn af formen ' [navn] føler sig/rejser til/er sammen med . . . '. Udsagnet vælges på en liste, hvorefter man blot skal tage sine venner, angive destination eller lignende.
- Man kan anvende emotikoner, emojis og klistermærker.
- Man kan tilføje billeder
- Man kan kombinere flere elementer, fx tekst, billeder og emotikoner til multimodale beskeder.
- Man kan ønske tillykke.
- Man kan skrive opdateringer i sit eget statusfelt.
- Man kan skrive kommentarer til andres indhold og opdateringer.

Som allerede nævnt i forbindelse med gennemgangen af brugergrænsefladen er der forskellige former for åbne og lukkede fora på Facebook, fx tidslinjen og beskedfunktionen. Med ganske få undtagelser

gælder det dog, at de forskellige typer af indholdshandlinger kan udføres forskellige steder. Det er også væsentligt at bemærke, at kun de to sidste typer af indholdshandlinger kræver, at Facebookbrugeren selvstændigt producerer sammenhængende tekst.

5. FLERSPROGET PRAKSIS PÅ FACEBOOK

Med disse handlemuligheder in mente vil vi nu vende blikket mod undersøgelsens tre flersprogede informanter og deres ageren på Facebook. Informanterne præsenteres dels gennem en oversigt baseret på de oplysninger, de har givet i forbindelse med interviewet, og dels gennem en beskrivelse af deres aktiviteter på Facebook baseret på en gennemgang af deres Facebook-tidslinje. I forbindelse med analysen af deres ageren på Facebook vil der være særligt fokus på at afdække, i hvilket omfang informanterne udnytter de forskellige handlingstyper, samt i hvilket omfang de udnytter deres sproglige ressourcer.

5.1 Informanten AA

5.1.1 *Præsentation.* AA er 12 år gammel, og hans modersmål er arabisk. Han går i 5. klasse og har været i Danmark i 2 1/2 år. Han begyndte at lære dansk umiddelbart efter ankomsten til Danmark.

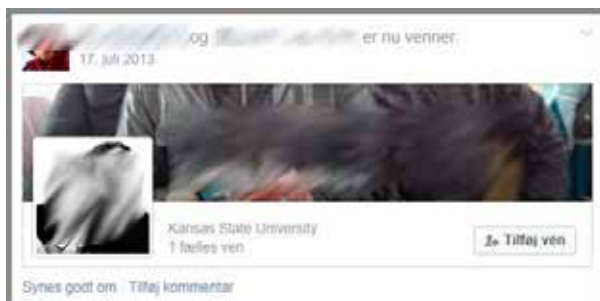
- Taler (i prioriteret rækkefølge) arabisk, kurdisk, dansk, engelsk.
- Skriver (i prioriteret rækkefølge) dansk, arabisk, engelsk (kan ikke skrive på kurdisk).
- Bruger sit modersmål derhjemme og sammen med arabisktalende kammerater.
- Bruger nogle gange kurdisk derhjemme (begge forældre taler både arabisk og kurdisk), bruger dansk i skolen og sammen med danske kammerater (bl.a. i fodboldklubben), bruger engelsk i engelsktimerne og i forbindelse med computerspil.
- Profiler på sociale medier: Facebook, Skype.
- Aktiviteter på FB: AA oplyser i interviewet, at han mest bruger Facebook til at spille, men at han også nogle gange skriver opdateringer og chatter med venner.

- Sprog på FB: AA oplyser i interviewet, at han mest bruger dansk, men også lidt engelsk, arabisk og kurdisk⁹ på Facebook, bl.a. når han kommunikerer med venner og familie uden for Danmark.
- Sprogbrug på FB: AA oplyser i interviewet, at han har svært ved at forholde sig eksplicit til sin egen sprogbrug, men afslører dog indirekte en vis kritisk metabevindstthed i forhold til sin egen ageren på Facebook. Fx oplyser han direkte adspurgt, at han tænker over, hvad han lægger på Facebook, herunder at han aldrig skriver om sin familie¹⁰. AA demonstrerer også et vist kendskab til stilleje, idet han angiver, at han godt kan godt finde på at bruge udtryk på Facebook, der ikke er 'tilladt' i andre sammenhænge, fx at skrive 'Fuck dig' i en chat-tråd (men kun hvis de andre siger det først!).

5.1.2 *AA's interaktion på Facebook.* AA har været medlem af Facebook i femten måneder og er venner med både familiemedlemmer, danske og ikke-danske kammerater, der bor i Danmark, samt ikke-danske kammerater, der bor i udlandet. Da dataindsamlingen blev afsluttet, havde han 61 venner og syntes godt om 33 sider.

På AA's tidslinje finder vi eksempler på alle tre handlingstyper. Indholdet domineres dog i perioder af de *relationsskabende handlinger*, herunder især af accept af venneanmodninger og likes af sider. At de relationsskabende handlinger fylder meget, skyldes, at denne type handlinger genererer automatiske rapporter af typen 'AA og XX er nu venner', og 'AA synes godt om SIDE-XX' (se figur 3), og at disse kommer til at stå alene i de perioder, hvor AA ikke udfører ret mange af de øvrige typer af indholdshandlinger.

FIGUR 3: EKSEMPEL PÅ AUTOMATISK OPDATERING OM VENSKAB

A udfører dog også i et vist omfang *relationsbekræftende handlinger*. Dels liker han nogle af sine egne opslag på tidslinjen, og dels liker han enkelte kommentarer, som andre skriver til hans opslag¹¹. Denne type relationsbekræftende handlinger fylder ikke på tidslinjen i samme grad som de relationsskabende handlinger. Dette skyldes, at det at like ikke genererer automatiske opdateringer på samme måde som de relationsskabende handlinger, men blot markeres med et tommelfinger-ikon på allerede eksisterende opdateringer (se figur 4).

FIGUR 4: EKSEMPEL PÅ LIKE-IKON

Ud over like-funktionen benytter AA sig også enkelte gange af muligheden for at dele indhold. I modsætning til det at like indhold genererer delinger af indhold en opdatering på tidslinjen i form af et link til det delte indhold (se figur 5).

FIGUR 5: EKSEMPEL PÅ AUTOMATISK OPDATERING OM DELING

Ser vi endelig på de *indholdshandlinger*, AA udfører, er der særligt to typer, der dominerer. For det første, hvilket stemmer overens med de oplysninger, AA giver i interviewet, findes der på tidslinjen en del eksempler på opdateringer fra spil-applikationer. Disse består af udsagn som fx 'AA defeated a boss on Kingsroad' og genereres automatisk på brugerens tidslinje i forbindelse med spilaktiviteter (se figur 6).

FIGUR 6: EKSEMPEL PÅ AUTOMATISK OPDATERING FRA SPIL-APPLIKATION

For det andet består de fleste af de indholdshandlinger, AA i øvrigt udfører, af opdateringer af profil- og coverbilleder. Disse udskiftes ofte, men opdateringen af billederne er aldrig ledsaget af skriftlige statusopdateringer. I det hele taget er der meget få eksempler på, at AA selv skriver noget. Der findes dog enkelte eksempler i form af opslag og kommentarer bestående af korte ytringer på arabisk og engelsk, fx i forbindelse med fødselsdagshilsner og opdateringer af profil- og co-

verbilleder. Et eksempel på dette finder vi i eksemplet nedenfor, hvor AA netop har opdateret sit coverbillede (se figur 7).

FIGUR 7: EKSEMPEL PÅ OPDATERING AF COVER-BILLEDE

Opdateringen ledsages ikke af en besked, men genererer en del kommentarer fra AA's Facebook-venner. AA svarer på en af kommentarerne (markeret med pil) og blander i sit svar emotikoner med engelsk og arabisk til en kompleks men minimal besked bestående af i alt fire emotikoner, det engelske udtryk 'tanks'¹² samt et arabisk udtryk, der angiveligt er navnet på et familiemedlem. Der er imidlertid ingen eksempler på, at AA skriver på dansk, og der er heller ingen eksempler

på, at AA laver statusopdateringer ved hjælp af prækonstruerede udsagn om humør, aktiviteter eller lignende. AA giver i interviewet udtryk for, at han af og til bruger beskedfunktionen, dog kun hvis nogen skriver til ham. Om hvad og i hvilket omfang, der foregår interaktion via besked- og gruppe-funktionerne, er dog ikke muligt at afgøre, idet de private beskeder som tidligere nævnt ikke indgår i datamaterialet.

5.2 Informanten BB

5.2.1 *Præsentation.* BB er 13 år gammel, og hans modersmål er kurdisk. Han går i 6. klasse og har været i Danmark i 3 år. Han begyndte at lære dansk umiddelbart efter ankomsten til Danmark. Da dataindsamlingen blev afsluttet, havde han 91 venner og syntes godt om 25 sider.

- Taler (i prioriteret rækkefølge) kurdisk, dansk, arabisk, engelsk.
- Skriver (i prioriteret rækkefølge) dansk, kurdisk, arabisk, engelsk.
- Bruger sit modersmål derhjemme, sammen med kurdisktalende kammerater, i skemaer og i breve.
- Bruger dansk i skolen og med danske kammerater, kurdisk og arabisk med venner og engelsk i skolen og for sjov med sine venner.
- Profiler på sociale medier: Facebook.
- Aktiviteter på FB: BB oplyser i interviewet, at han mest bruger Facebook til at like sider og opslag, kommentere opslag og chatte med sine venner.
- Sprog på FB: BB oplyser i interviewet, at han mest bruger dansk på Facebook, men også nogle gange kurdisk og arabisk.
- Sprogbrug på FB: BB oplyser i interviewet, at han især bruger Facebook til at chatte med folk i andre lande (BB har bl.a. kurdisktalende familie i England). Han fortæller også, at chat-beskederne mest er korte, og at han er opmærksom på, at han skriver hurtigere på Facebook, end når han skriver i skolen. Han har dog ikke umiddelbart en forklaring på hvorfor (muligvis som følge af mindre fokus på korrekthed). BB er også bevidst om, at der er forskel på kommunikation via Facebook og kommunikation på andre måder. Fx oplyser han, at han godt kan finde på at bruge bandeord på Facebook, som han ikke ville bruge i andre sammenhænge.

5.2.2 BB's interaktion på Facebook. BB har været medlem af Facebook i femten måneder og er venner med både familiemedlemmer, danske og ikke-danske kammerater, der bor i Danmark, samt arabisk- og kurdisktalende kammerater, der bor i udlandet. BB udfører alle tre typer af handlinger, men tidslinjen er ligesom AA's i perioder domineret af *relationsskabende handlinger*, herunder særligt automatiske opdateringer om venskaber. Det mest karakteristiske ved BB's tidslinje er dog det meget store antal *relationsbekræftende handlinger*. Dels liker han ligesom AA de ting, andre slår op på hans tidslinje, og dels deler han, hvilket AA ikke gør, et meget stort antal fodboldrelaterede opslag, billeder og videoer (se figur 8).

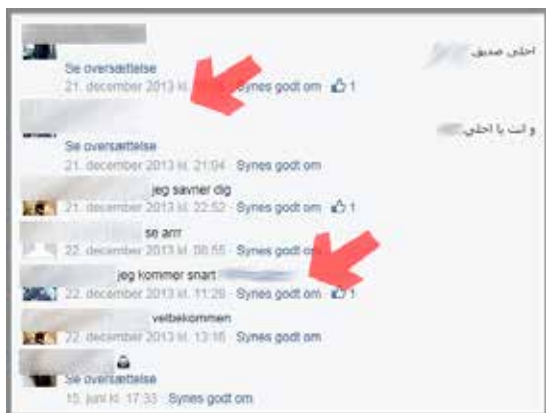
FIGUR 8: EKSEMPEL PÅ DELING

Videoen i eksemplet ovenfor blev oprindeligt slået op på en side, BB synes godt om. Herfra har BB delt den, og videoen inklusive den oprindelige tekst optræder nu på BB's tidslinje.

Med hensyn til *indboldshandlinger* er der en vis forskel på AA og BB. BB opdaterer ganske vist også sine profil- og coverbilleder, men mest i begyndelsen. Han spiller heller ikke meget, men slår af og til billeder op på sin tidslinje, herunder to selfies og et billede, der reklamerer for en lokal fodboldturnering. Der er dog også ligheder, idet BB ligesom AA producerer meget lidt sammenhængende tekst på sin tidslinje. Der findes dog et enkelt eksempel, hvor BB i samme tråd dels returnerer en kort hilsen på arabisk, og dels en kort hilsen på dansk (se figur 9).

FIGUR 9: EKSEMPEL PÅ KOMMENTARER PÅ ARABISK OG DANSK

Der findes også et enkelt eksempel, hvor BB deler en ordleg, der slutter med '[. . .] like så giver jeg et land'. Opslaget resulterer i en del likes, hvorefter BB skriver tilbage 'Spanien', 'Brasilien', 'Portugal' etc. efterfulgt af et tagget navn¹³ (se figur 10).

FIGUR 10: EKSEMPEL PÅ ORDLEG

Som tidligere nævnt angiver BB i interviewet, at han bruger Facebook til at holde kontakt med venner og familie uden for Danmark. Det er derfor muligt, at der i de lukkede fora findes flere eksempler på, at BB producerer sammenhængende tekst. Dette er dog ikke muligt at afgøre på baggrund af det indsamlede datamateriale.

5.3 Informanten CC

5.3.1 *Præsentation.* CC er 14 år gammel, og hans modersmål er arabisk. Han går i 8. klasse og har været i Danmark i 10 måneder. Han begyndte at lære dansk umiddelbart efter ankomsten til Danmark.

- Taler (i prioriteret rækkefølge) arabisk, russisk, engelsk, dansk.
- Skriver (i prioriteret rækkefølge) engelsk, russisk, arabisk, dansk.
- Bruger sit modersmål derhjemme og sammen med arabisktalende kammerater.
- Bruger arabisk, dansk og nogle gange russisk derhjemme (faren er syrer men uddannet i Rusland). Bruger dansk og engelsk i skolen. Taler dansk med sine danske kammerater (fx til fodbold), arabisk med arabisktalende kammerater og bruger nogle gange engelske ord for sjov.
- Profiler på sociale medier: Facebook og Twitter.
- Aktiviteter på FB: CC oplyser i interviewet, at han mest bruger Facebook til opdateringer, kommentarer og spil samt til at kommunikere

med familie og venner uden for Danmark (Tyrkiet, Syrien og Egypten).

- Sprog på FB: CC oplyser i interviewet, at han mest bruger engelsk og arabisk på Facebook, men også lidt dansk (det kommer an på, hvilket sprog de andre bruger).
- Sprogbrug på FB: CC oplyser i interviewet, at han skriver kortere på Facebook, end når han skriver i skolen. Direkte adspurgt har han imidlertid svært ved at forklare hvorfor. Der er dog vanskeligt at afgøre, om det er, fordi han ikke har en mening om det, eller om det skyldes, at han har svært ved at udtrykke det på dansk. CC oplyser desuden, at han kommunikerer på dansk med sin træner og sine holdkammerater fra fodboldklubben via et lukket forum, hvor han modtager og svarer på beskeder på dansk.

5.3.2 CC's interaktion på Facebook. CC har været medlem af Facebook i fireogtyve måneder og er venner med både familiemedlemmer, danske og ikke-danske kammerater, der bor i Danmark, samt arabisk- og russisktalende kammerater uden for Danmark. Da dataindsamlingen blev afsluttet, havde han 158 venner og syntes godt om 85 sider.

Sammenlignet med AA og BB er CC væsentligt mere aktiv og udnytter i højere grad de handlemuligheder, som Facebook tilbyder. Der er således flere rapporter om *relationsskabende handlinger* på tidslinjen, idet CC har flere venner og synes godt om flere sider end både AA og BB. CC er også mere flittig til at udføre *relationsbekræftende handlinger*, idet han ofte liker de ting, andre slår op på hans tidslinje. Dog deler han ikke lige så meget indhold som CC.

Den største forskel er imidlertid at finde i forhold til de *indboldskabende handlinger*, hvor CC skiller sig klart ud fra de to andre. For det første kommenterer han på engelsk en del af de ting, han slår op på sin tidslinje, og for det andet skriver han i modsætning til AA og BB en del statusopdateringer (se figur 11).

FIGUR 11: EKSEMPEL PÅ STATUSOPDATERING

Opdateringerne er alle på engelsk og i reglen knyttet til fodboldrelaterede emner.

I interviewet giver CC udtryk for, at han bruger Facebook til at holde kontakt med venner og familie uden for Danmark. Dette bekræftes i høj grad af aktiviteten på tidslinjen, hvor CC's opdateringer ofte genererer mange likes og kommentarer, fortrinsvis på arabisk¹⁴. På CC's tidslinje findes der desuden enkelte kommentarer fra både AA og BB, fx 'loooooo!' og 'cristian ronaldo' som kommentarer til et opdateret profilbillede, hvilket i en vis grad bekræfter AA's og BB's udsagn om, at de af og til kommenterer venners opslag.

5.4 *De unge flersprogedes udnyttelse af handlemulighederne på Facebook*

Når man ruller ned gennem de tre flersprogede informanternes tidslinjer, er der ved første øjekast intet usædvanligt ved dem. Der er som ovenfor beskrevet forskelle, men de benytter sig alle tre i større eller mindre omfang af de forskellige handlingstyper, og selvom der af og til forekommer opslag og kommentarer på arabisk og engelsk, forstår man alligevel det meste.

Ved nærmere eftersyn viser det sig imidlertid, at de tre informanternes tidslinjer faktisk er usædvanlige, idet de alle er karakteriseret ved et næsten absolut fravær af selvproduceret sammenhængende tekst på dansk. Grunden til at dette forhold ikke umiddelbart springer i øjnene, er, at der i forbindelse med alle opdateringer på informanternes tidslinjer indgår tekst på dansk, uanset om opdateringerne genereres automatisk som følge af fx relationsskabende handlinger, eller om de er resultatet af selvstændige indholdsskabende handlinger. Som vi netop har set, er der således på informanternes tidslinjer en lang række danske udsagn (fx 'AA opdaterede sit coverbillede', 'BB er nu venner med XX' og 'CC tilføjede 2 nye billeder'), ligesom teksten i flere af de delte opslag også er på dansk. Hertil kommer desuden at al tekst i funktionspanelerne er dansk.

Kort sagt lader det til, at informanterne dels i kraft af Facebooks danske rammesætning af interaktionen, og dels ved at udnytte de givne handlemuligheder i vid udstrækning kan indgå i digitalt medierede fællesskaber uden selv at producere tekst i nævneværdigt omfang. Dette er overraskende i den forstand, at det er en almindelig antagelse (se fx Kress 2003), at de nye digitale medier får os til at producere mere tekst. Det er også interessant, fordi den ubesværet, hvormed informanterne, selv med relativt begrænsede sproglige midler, kan indgå i brede fællesskaber på tværs af sproglige skel, peger på Facebook som et potentielt rum for andetsprogstilegnelse. Hvorfor skal vi se nærmere på i det følgende.

6. UNGE FLERSPROGEDES FACEBOOK-INTERAKTION I ET SPROGSTILEGNESESPERSPEKTIV

I de seneste år har der været en stigende interesse for at beskrive multilingvale aspekter ved brugen af sociale medier ud fra et ressourcetilingsperspektiv (Barton & Lee 2012, Androutopoulos 2015). Denne undersøgelse skal i høj grad ses i forlængelse af disse bestræbelser. For ordentligt at forstå, hvordan disse ressourcer kommer i spil, samt hvordan de unge flersprogedes interaktion på Facebook kan forstås i et andetsprogstilignelsesperspektiv, er det imidlertid først nødvendigt med et par bemærkninger om begrebet *kommunikativ kompetence*. Begrebet introduceres i sociolingvistisk sammenhæng af Hymes (1966, 1972) og har lige siden spillet en vigtig rolle i både forskningen i andetsprogstilignelse og i andetsprogpædagogikken. Ifølge Lund (1996), der ud over Hymes trækker på bl.a. Færch, Hastrup og Phillipson (1984) og Canale og Swain (1980, 1983), må kommunikativ kompetence forstås som et kompliceret samspil mellem på den ene side specifikke sproglige kompetencer og på den anden side mere generelle sociale kompetencer. Mere præcist skelner Lund mellem (1) *lingvistisk kompetence*, (2) *tekstkompetence*, (3) *pragmatisk kompetence* og (4) *sociokulturel kompetence*. Tilegnelse af lingvistisk kompetence vil sige tilegnelse af viden om ordenes leksikalske betydning, om morfologi og syntaks samt om ordenes udtale og deres korrekte stavemåde. Tilegnelse af tekstkompetence vil sige tilegnelse af færdigheder i at sammenføje sætninger til større kohærente tekst- eller taleenheder. Tilegnelsen af pragmatisk kompetence vil sige tilegnelse af færdigheder i at bruge sproget på en passende måde i forskellige typer af kommunikative situationer, herunder forståelse af relationen mellem afsender og modtager samt kendskab til repertoiret af talehandlinger, og endelig vil tilegnelse af sociokulturel kompetence sige tilegnelse af en forståelse for sprogets anvendelse i overensstemmelse med sociale og kulturelle normer og konventioner.

6.1 Handlemulighederne på Facebook som tilegnelsesmuligheder

Set fra et sociokulturelt læringsperspektiv er det afgørende for tilegnelsen af kommunikativ kompetence, at man indgår i sammenhænge, der kan danne rammen om de konkrete sociale kontekster, hvori læringen

kan finde sted (se fx Lantolf 2000). Sagt med andre ord medfører konkrete sociale kontekster læringsmuligheder. Facebook kan på mange måder siges at danne en sådan ramme og dermed også at skabe konkrete sociale kontekster og læringsmuligheder.

Samtidig er det dog vigtigt at være opmærksom på, hvad det er for nogle læringsmuligheder, Facebook i kraft af sine handlemuligheder tilbyder.

Ser vi i første omgang på de relationsskabende og de relationsbekræftende handlinger, er det klart, at det at acceptere en venneanmodning eller det at klikke på synes-godt-om-ikonet er simple handlinger, der ikke i sig selv faciliterer tilegnelsen af specifikke lingvistiske kompetencer. På den anden side er det også let at se, at disse handlinger er nødvendige, idet de skaber netværk og dermed den nødvendige sociale kontekst for læring. I gennemgangen af informanternes Facebook-aktiviteter så vi da også, at denne type handlinger i perioder udgjorde en stor del af aktiviteten på tidslinjerne, hvilket understreger, at Facebook spiller en vigtig social rolle, uanset i hvilket omfang brugerne i øvrigt udnytter mulighederne på Facebook.

Ser vi herefter på indholdsskabende handlinger, er det lige så klart, at disse både er mere komplekse og mere forskelligartede end de relationsskabende handlinger og de relationsbekræftende handlinger. Som beskrevet i afsnit 4 kan de indholdsskabende være både ikke-sproglige handlinger (fx at slå et billede op på sin tidslinje), mellemformer, hvor brugeren fx anvender prækonstruerede former, der på tidslinjen genererer skriftlige udsagn, samt egentlige selvstændige kommentarer og status-opdateringer skrevet af brugeren. At udføre de forskellige typer af indholdsskabende handlinger kræver kort sagt anvendelse af forskellige sider af brugernes kommunikative kompetence.

Et eksempel på dette finder vi hos AA, der slår et billede op på sin tidslinje uden at kommentere det (figur 12):

FIGUR 12: EKSEMPEL PÅ STATUSOPDATERING KUN MED BILLEDE

BB udfører hermed en indholdshandling, hvor han ikke selv producerer tekst. Interaktionen er ikke desto mindre meningsfuld, idet Facebooks rammesætning af BB's handling medproducerer tekst i form af bl.a. angivelse af dato samt instruktionerne 'Synes godt om', 'Kommenter' og 'Del'. Handlingen genererer desuden en række relationsbekræftende handlinger i form af likes fra venner og familie, hvilket også angives nederst i opslaget. Opslaget er således et eksempel på, at Facebook muliggør interaktion, der i høj grad trækker på de mere almene sider af brugernes kommunikative kompetence, og det er også et eksempel på, at det at brugere ikke selv producerer dansk tekst, ikke udelukker dem fra fællesskabet på Facebook.

Et andet eksempel finder vi i figur 10, hvor vi tidligere så, at BB slog en ordleg op på sin tidslinje. Teksten er ikke forfattet af BB, der blot har kopieret den fra en anden bruger som en form for kædebrev. Legen resulterer dog i, at BB faktisk skriver, idet alle, der liker opslaget, får en kommentar fra BB med henblik på at fortsætte kædebrevet. Som udgangspunkt trækker BB altså på sin almene pragmatiske og socio-kulturelle kompetence, herunder sin generelle viden om Facebook-interaktion, og først i anden omgang på sine specifikke lingvistiske kompetencer.

Endelig kan som et tredje eksempel nævnes CC's brug af engelsk (se fx figur 11). Som tidligere beskrevet skriver CC næsten alle sine opdateringer på engelsk. Han er den af de tre, der har været i Danmark i kortest tid, og han er dermed også den, der har modtaget mindst undervisning i dansk som andetsprog. Til gengæld er han den af informanterne, der overordnet set har de største sproglige ressourcer, og han taler og skriver engelsk væsentligt bedre end de andre. Disse ressourcer bringer han i vid udstrækning i spil, når han færdes på Facebook, og hans måde at interagere på understreger ligesom de to foregående eksempler det særlige ved de sociale kontekster, der skabes via Facebook (og formentlig også andre sociale medier), nemlig at specifikke dansksproglige kompetencer ikke er strengt nødvendige for at kunne deltage i et digitalt medieret dansksproget fællesskab.

Dette vil ofte være tilfældet i kontekster, hvor kommunikationen er mundtligt medieret, men på Facebook betyder variationen af indholdsskabende handlemuligheder i kombination med informanternes almene og flersproglige kompetencer, at det at mangle lingvistisk kompetence på dansk bliver et relativt lille problem sammenlignet med det at mangle lingvistisk kompetence på dansk i forbindelse med mundtlig interaktion. I det første tilfælde kan man bare gøre noget andet (fx uploade et billede, dele eller kopiere noget, nogen andre har skrevet, eller skrive på arabisk eller engelsk) og i øvrigt benytte sig af de pragmatiske og sociokulturelle kompetencer, man allerede har. Det kan man langt fra altid i det andet, hvilket blandt andet skyldes, at man her ikke på samme måde har en ramme om interaktionen, der medproducerer det sproglige indhold.

Konklusionen er derfor, at Facebooks rammesætning af interaktionen samt diversiteten i de indholdsskabende handlemuligheder vender bevægelsen på hovedet i forhold til en traditionel opfattelse af sprogtilenelsesprocessen. Facebook fordrer således ikke, at man som udgangspunkt besidder sprogspecifik lingvistisk kompetence, ligesom det heller ikke fordres af andetsprogsbrugere, at de bevæger sig fra tilegnelsen af specifikke lingvistiske kompetencer frem mod en stadig større og bredere forståelse af målsprogets normer. Tværtimod gør Facebook det muligt for brugerne at investere præcis de ressourcer, de allerede har, og ad denne vej skabe tilegnelsesmuligheder ved at bevæge sig fra brugen af almene kommunikative ressourcer til brugen af specifikke lingvistiske målsprogsnormer.

7. AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Målet med denne artikel har været at kaste lys over et relativt ubeskrevet område, nemlig flersprogede unges brug af de sociale medier, herunder i særdeleshed Facebook. Samtidig har det været hensigten at undersøge, bl.a. med udgangspunkt i Gibsons begreb om handlemuligheder (affordances), i hvilket omfang handlemulighederne på Facebook ud over at være en ramme om underholdning og relationskommunikation (Sørensen 2013) også kunne tænkes at skabe uformelle rammer for de unges andetsprogstilegnelse. Som ovenfor beskrevet viste undersøgelsen, at Facebook faktisk rammesætter interaktionen på en måde, der giver de unge flersprogede mulighed for at trække på de sproglige ressourcer, de allerede har, og at dette giver dem adgang til et digitalt medieret dansksproget fælleskab og dermed også til et potentielt læringsrum.

Om de flersprogede unge så også udnytter dette potentielle læringsrum, er naturligvis en anden sag, og undersøgelsen giver ikke noget entydigt svar på dette spørgsmål. På baggrund af den sociokulturelle læringsteoris insisteren på, at man, alt andet lige, lærer noget, når man investerer i sociale fællesskaber (se fx Norton Pierce 1995), kunne man gætte på et forsigtigt 'ja'. Der er dog også andre og mere konkrete indikatorer på, at det faktisk forholder sig sådan. For det første peger nye studier (Hyttel-Sørensen & Stæhr 2014, Kristiansen & Rathje 2014) på,

at der blandt yngre Facebook-brugere i høj grad er fokus på sproglig form, og at det digitalt medierede fællesskab på en række forskellige måder virker regulerende i forhold til den enkelte brugers praksis. For det andet er man inden for literacy-forskningen, bl.a. i et opgør med mangeltænkningen omkring flersprogede¹⁵, blevet opmærksom på, at skriftsystemer besidder forskellige egenskaber, hvoraf nogle er mere eller mindre generelle, mens andre er sprogspecifikke. Laursen (2011, 2013) skelner således mellem skriftsystemets generelle semiotiske egenskaber (fx at en skreven form altid repræsenterer det samme ord), dets specifikke semiotiske egenskaber (fx om det er alfabetisk eller syl-labisk) og dets sprogspecifikke semiotiske egenskaber (fx ortografiske særegenheder). Parallellen til den omvendte sprogtilegnelsesfigur er slående, og da meget tyder på, at flersprogethed øger opmærksomheden på forskelle og ligheder mellem forskellige skriftsystemer (Kenner 2004), kan man i forlængelse heraf udmærket forestille sig, at de sociale og ofte flersproglige kontekster, der opstår i og med interaktionen mellem brugerne på Facebook, vil kunne facilitere en bevægelse fra viden om generelle semiotiske egenskaber ved forskellige skriftsystemer til en mere detaljeret viden om fx det danske skriftsprogs sprogspecifikke semiotiske egenskaber.

Ulf Dalvad Berthelsen
Institut for Uddannelse og Pædagogik
Aarhus Universitet
ulda@edu.au.dk

NOTER

- 1 I forlængelse af interviewene blev informanterne også bedt om at skrive en kort tekst, hvori de præsenterede sig selv. Alle informanterne valgte i denne forbindelse at skrive meget kortfattet om personlige forhold, herunder alder, nationalitet og sproglige kompetencer. Teksterne bidrager derfor ikke med informationer, der ikke allerede var tilgængelige i interviewene, hvorfor disse tekster ikke spiller nogen rolle i undersøgelsen.
- 2 Mundtlig kommunikation er selvsagt også medieret. Når vi taler sammen, bruger vi stemmen, og meddelelsen transmitteres via lydølger fra den ene sprogbruger til den anden. I modsætning til fx computere og mobiltelefoner er struben og stemmebåndene imidlertid ikke artefakter, og mundtlig kommunikation er derfor ikke teknologibaseret på samme måde, som kommunikation via sociale medier er det.
- 3 Scott E. Fahlmans oprindelige besked kan ses her: <http://www.cs.cmu.edu/~sef/Orig-Smile.htm>.
- 4 Betegnelsen 'web 2.0-teknologier' bruges om de mange nye internetbaserede muligheder, der gennem de seneste ti år har medført, at vi nu ikke længere blot er forbrugere af digitalt indhold, men i høj grad også producenter. DiNuzzi (1999) var den første til at anvende udtrykket, men det vandt først almindelig udbredelse i kølvandet på O'Reilly Medias Web-2.0 konference i 2004 (se også O'Reilly 2005).
- 5 Det er ikke muligt inden for den givne ramme at give et overblik over den internationale forskning på området. At den er omfattende, kan man forvisse sig om ved at betragte indholdsfortegnelserne i de seneste numre af onlinetidsskriftet *Journal of Computer-Mediated Communication* [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1083-6101](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1083-6101). Selvom tidsskriftet er bredt orienteret mod kommunikation og medieteknologi, omhandler langt de fleste bidrag i disse år på den ene eller den anden måde de sociale medier.
- 6 Skærmbilledet i figur 1 gengiver Facebooks brugergrænseflade, sådan som den ser ud, hvis man logger ind via sin web-browser. Designet på brugergrænsefladen kan dog variere, afhængigt af om man bruger pc, Mac, smartphone etc., men funktionerne og dermed handlemuligheder er i store træk de samme.
- 7 Emotikoner og emojis er små ikoner, der bruges til lette forståelsen af skriftlige beskeder. Betegnelsen emotikoner (emotion + icon) dækker over de mange variationer af smileyer, der anvendes til at angive afsenderens humør eller intentionen med meddelelsen, fx '☺'. Betegnelsen emoji (det japanske ord for

'billed-tegn') dækker over en større variation af billeder, fx '👉'. Betegnelsen emotikoner dækkede oprindeligt kun de ikoner, der også kunne skrives, fx ';-)', ':-('). Med tiden er distinktionen dog blevet mindre skarp, og smileyer regnes ofte med som emoji.

- 8 Tag-funktionen sørger for, at den nævnte person får en notifikation om, at vedkommendes navn er blevet nævnt i en statusopdatering.
- 9 Informanten oplyser på den ene side, at han ikke kan skrive på kurdisk, og på den anden side, at han bruger kurdisk på Facebook. Han er dog venner med en del kurdiske familiemedlemmer på Facebook, så en mulig tolkning af denne modstrid er, at han ikke føler, at han kan skrive en tekst (fx i skolesammenhæng), men at han godt kan læse og forstå og måske også skrive korte beskeder som fx fødselsdagshilsner og lignende.
- 10 Da AA skal svare på dette spørgsmål, overvejer han svaret længe, men opgiver at uddybe sin kommentar. Det er uklart, om det skyldes, at han ikke kan finde de rette ord, eller at han ikke ønsker at svare.
- 11 Det fremgår ikke af hverken tidslinjen eller interviewet, i hvilket omfang han liker andres status-opdateringer.
- 12 Det er uklart, om der her er tale om en slåfejl eller et bevidst valg af stavemåde (jf. Rathje (2013b)). AA bruger formen 'tanks' flere gange, men der findes også eksempler på anvendelse af den korrekte form 'thanks'.
- 13 Når et navn tagges, medfører det automatisk, at vedkommende gøres opmærksom på, at hans eller hendes navn er blevet nævnt i et opslag.
- 14 Der er mange eksempler på dette i det indsamlede materiale. Da det foregår på arabisk, er det dog uklart, hvad indholdet af kommentarerne er og dermed også, om de indeholder personfølsomme oplysninger. Disse eksempler er derfor udeladt.
- 15 Dvs. forståelsen af tosprogede som nogle, der ikke har dansk som førstesprog og derfor mangler noget (se fx Kenner 2004, Laursen 2013, Christensen 2013).

LITTERATUR

- Androutsopoulos, J. (2015). "Networked multilingualism. Some language practices on Facebook and their implications". *International Journal of Bilingualism* 19(2). 185-205.
- Barton, D. & Lee, C. K. M. (2012). "Redefining vernacular literacies in the age of web 2.0". *Applied Linguistics* 33(3). 282-298.
- Bijker, W. E. & Law, J. (red.) (1992). *Shaping Technology/Building Society*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Canale, M. (1983). "From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy". J. C. Richards & R. W. Schmidt (red.). *Language and Communication*. London: Longman. 2-27.
- Canale, M. & Swain, M. (1980). "Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing". *Applied Linguistics* 1(1). 1-47.
- Christensen, M. V. (2013). "Dansk som andetsprog i grundskolen - nye kampe og nye muligheder". S. Borchmann, I. Schoonderbeek, T. T. Hougaard, O. Togeby & P. Widell (red.). *Gode ord er bedre end guld. Festskrift til Henrik Jørgensen*. Aarhus: Aarhus Universitet. 141-156.
- DiNucci, D. (1999). "Fragmented Future". *Print Magazine* 53. 32.
- Fragoso, S., Rebs, R. R. & Barth, D. L. (2012). "Interface Affordances and Social Practices in Online Communication Systems". *AV112 Proceedings*. 50-57.
- Færch, C., Haastrup, K. & Phillipson, R. (1984). *Learner Language and Language Learner*. København: Gyldendal.
- Gibson, J. J. (1977). "The Theory of Affordances". R. Shaw & J. Bransford (red.). *Perceiving, Acting, and Knowing. Towards an Ecological Psychology*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum. 67-82.
- Gibson, J. J. (1979). *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin.
- Grint, K. & Woolgar, S. (1997). *The Machine at Work. Technology, Work and Organization*. Cambridge: Polity Press.
- Hjarvard, S. (2007). "Sprogets medialisering". *Språk i Norden*, Nordisk Sprogkoordination. 29-45.
- Hjarvard, S. (2008). *En verden af medier. Medialiseringen af politik, sprog, religion og leg*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Hougaard, T. T. (2013a). "Hmmm . . . interjektioner på Facebook". I. S. Hansen, T. T. Hougaard & P. Widell (red.). *MUDS 14*. Århus: Nordisk, Institut for Æstetik og Kommunikation, Århus Universitet. 167-184.

- Hougaard, T. T. (2013b). ”Så fik jeg da lige skrevet en artikel om Facebook - om *så* og *lige* i statusopdateringer på Facebook”. S. Borchmann, I. Schoonderbeek, T. T. Hougaard, O. Togeby & P. Widell (red). *Gode ord er bedre end guld: Festskrift til Henrik Jørgensen*, Århus: Århus Universitet. 257-271.
- Hougaard, T. T. (2014). ”Sproglige forandringer i de nye medier - fra chatstil til hashtagpoesi”. *NjS* 46. 39-66.
- Hutchby, I. (2001a). *Conversation and Technology. From the Telephone to the Internet*. Cambridge: Polity Press.
- Hutchby, I. (2001b). “Technologies, Texts and Affordances”. *Sociology* 35. 441-456.
- Hutchby, I. (2006). *Media Talk. Conversation Analysis and the Study of Broadcasting*. Maidenhead: Open University Press.
- Hymes, D. H. (1966). “Two Types of Linguistic Relativity”. W. Bright. *Sociolinguistics. Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference 1964*. The Hague: Mouton. 114-167.
- Hymes, D. H. (1972). “On Communicative Competence”. J. B. Pride & J. Holmes. *Sociolinguistics – Selected Readings*. Harmondsworth: Penguin. 269-293.
- Hyttel-Sørensen, L. & A. Stæhr. (2014). “Normativitet som social ressource på Facebook”. *NjS* 46. 67-102.
- Jensen, E. S. (2014). ”Tale er tale; skrift er skrift. Om skriftsproget i de nye medier”. *NjS* 46. 11-38.
- Kenner, C. (2004). *Becoming biliterate. Young children learning different writing systems*. Stoke-on-Trent: Trentham Books.
- Kress, G. (2003). *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.
- Kristiansen, A. & Rathje, M. (2014). ”Det kommer an på hvilken stavefejl det er. Unges holdninger til stavefejl i nye medier”. *NjS* 46. 103-131.
- Lantolf, J.P. (2000). *Sociocultural theory and second language learning*. Oxford: Oxford University Press.
- Laursen, H.P. (2011). “Lukket inde i et alt for lille alfabet”. *NORAND Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* 6 (2). Lund: Lund Universitet. 35-58.
- Laursen, H.P. (2013). “Umbrellas and angels standing straight. A social semiotic perspective on multilingual children’s literacy”. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 16(6). 690-706.
- Lund, K. (1996). “Kommunikativ kompetence - hvor står vi?”. *Sprogforum* 4.7-19.
- Norman, D. A. (1988). *The Psychology of Everyday Thing*. Basic Books.
- Norton Peirce, B. (1995). “Social identity, investment, and language learning”. *TESOL Quarterly* 29(1). 9-31.

- O'Reilly, T. (2005). *What is Web 2.0*. <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>.
- Rathje, M. (2013a). "Dropper lige subjektet - subjektellipser i kommentarfeltet på ekstrabladet.dk". S. Borchmann, I. S. Hansen, T. T. Hougaard, O. Tøgeby & P. Widell (red.), *Gode ord er bedre end guld: Festskrift til Henrik Jørgensen*, Århus Universitet. 399-414.
- Rathje, M. (2013b). "Sku alligevel ha købt penis forlænger creme :-). Afvigelser fra retskrivningsnormen i kommentarfeltet på ekstrabladet.dk". I. S. Hansen, T. T. Hougaard & P. Widell (red.). *MUDS 14*. Nordisk, Institut for Æstetik og Kommunikation, Århus Universitet. 333-354.
- Seki, Y., Yamamoto, T., Kobayashi, K. & Watanabe, K. (2003). "A new web-site Design Method Based on Affordance Theory". *SICE Annual Conference*. 2927-2930.
- Sørensen, A. S. (2013). "Facebook - Kommunikation for kommunikationens skyld?". J.L. Jensen & J. Tække (red.). *Facebook - fra socialt netværk til metamedie*, Samfundslitteratur. 117-137.
- Zhao, Y., Liu, J., Tang, J. & Zhu, Q. (2013). "Conceptualizing perceived affordances in social media interaction design". *Aslib Proceedings* 65 (3). 289-303.